

Naujienu Antroji Dalis

NR. 921

CHICAGOS LIETUVIŲ LITERATŪROS DRAUGIJOS LEIDINYS

XXV METAI

JURGIS JAŠINSKAS

SPAUDOS PABIROS

„Pranešėjas,

Lietuvių žurnalistų Sąjungos Centro Valdybos neperiodinis biuletėnis Nr. 1, 1969 m. sausio mėn. 15 d., Detroit, Mich.”.

Biuletėnyje penki informacinio pobūdžio rašiniai. Nevienodo ilgumo. Pirmuoju eina ilgiausias Lietuvių žurnalistų Sąjungos Pirmininko Vyt. Alanto: „Ką mes nuveikėme 1968 metias”;

Antruoju — „Mūsų pinigėnis stovis”. Informatorius: Centro Valdybos išdininkas Vladas Selenis;

Tretysis rašinys — Detroito žurnalistų skyriaus įsisteigimo ir veiklos apžvalga „LŽS Detroito skyrius — mecenatas”, įgalinęs išleisti ir šį pirmąjį „Pranešėjo” numerį. Autorius: Vladas Mingėla;

Naujienu skaitytojams gerai pažįstamas Alfonsas Nakas ketvirtuoju rašiniu „LŽS Garbės narys Jonas Kardelis” trumpai apžvelgia šio, vieno žymiausiųjų laisvos Lietuvos ir išeivijos žurnalistų gyvenimą ir veiklą. Greta A. Nako rašinio patalpintas „Aktas”, kurį ištiesai perrašau:

„Kadangi Jonas Kardelis nuo 1908 m. iki šiol dirba spaudos darbu kaip publicistas ir redaktorius;

kadangi Jono Kardelio žurnalistinė veikla visada tarnavo ir tebetarnauja Lietuvos bei išeivijos lietuvių ir lietuviybės interesams;

kadangi jis buvo ir yra vienas (deja, jau nebėra!...) veikiausių Lietuvių žurnalistų Sąjungos nariu nuo pat jos įsisteigimo ir

kadangi Jonas Kardelis yra vienas veikiausių Lietuvos žurnalistų Sąjungos narių tremtyje,

mes, Lietuvių žurnalistų Sąjungos Centro Valdyba, susirinkusi posėdžio lapkričio 22 d. 1968 m., nutarėme Nepriklausomos Lietuvos Redaktorių Joną Kardelį pakelti Lietuvių žurnalistų Sąjungos Garbės nariu.

Detroitas, lapkričio 22 d. 1968 m.”

Tai šeštas iš eilės tos Sąjungos garbės narys, nes, Vyt. Alanto žodžiais, „Nepriklausomoje Lietuvoje LŽS Garbės nariu buvo pakeltas J. Tumas-Vaižgantas, o tremtyje, vakarų Vokietijoje Garbės nariais buvo pakelti: Dr. K. Grinius, Vydnas, prof. M. Biržiška ir prel. M. Krupavičius”.

Penktuoju ir paskutiniu rašiniu „Pranešėjuje” „Kam reikalinga žurnalistų Sąjunga”, Vyt. Alantas įrodinėja tos Sąjungos reikalingumą, jos narių savišalpos fondo steigimą ir biu-

letenį užbaigia graudėnimu:

„Taigi, aš kreipiuos į visus Kolegas kviesdamas sukristi, kas dar nėra įstojęs į Sąjungą — įstoti, o kas jau priklauso — gyviau domėtis jos veikla, atliekant labai nesudėtingas nario pareigas, kad mūsų Sąjunga pagaliau pajudėtų iš merdėnio taško ir užimtų jai deramą vietą mūsų visuomenėje”. Teisingai tarta, ir nuosirdžiai linkėtina, kad ir raginantys žodžiai virstų realybe...

Biuletėnis — vidutinio žurnalo formato, aštuonių puslapių, geras popieris, iliustruotas: antrame puslapyje matome Bronį Railą, gavusį šių metų (1968?) Ohio Lietuvių Gydytojų Draugijos 1000 dol. premiją už žurnalistiką; ketvirtame puslapyje Mykolo Vitkaus nuotrauka. Tai nuotrauka vyro, kuris paskyrė 100 dol. LŽS įstatams išleisti; penktame puslapyje gėrimės LŽS centrinio skyriaus ir Centro Valdybos (t. y. Detroito) narių veidais, — grupinė nuotrauka; šeštame puslapyje — Garbės nario Jono Kardelio nuotrauka ir paskutiniame puslapyje — Vakarų Vokietijos Lietuvių žurnalistų S-gos skyriaus pirmininko St. Vykinio akiniuotas veidas. Pačioje biuletėnio pabaigoje įrašas: „Pranešėjas” — LŽS Centro Valdybos neperiodinis biuletėnis. Leidžia ir redaguoja Centro Valdyba. Antrašėtinis vinjetė piešė Jonas Gaižutis. Spausdino Vilties spaustuė Clevelande. Tiražas — 350”. Kaina nenustatyta, tik paskutiniame puslapyje idėtamė pranešime, paaiškinta:

„...Kainos mes specialiai nenustatome, bet prašome Kolegas, gyvenančius Amerikoje, Kanadoje ir Australijoje atsiųsti Centro Valdybos išdininkui V. Seleniui po vieną dolerį. (Jo adresas: V. Selenis, 31532 Groesbeck (M97) Hwy., Fraser, Mich. 48026, U.S.A.)” Biuletėnis daro labai simpatiško leidinėlio išpūdį. Linkėtina, kad galėtų dažniau pasirodyti.

Lietuviai ir kirgizai

Prie daugelio didžiųjų Amerikos dienraščių sekmadienių laidų būna literatūrinis ir šiaip aktualijų, iliustruotas priedas „Parade”. Jamė dažnai randame Washingtonė gyvenančio ir su Amerikos valdžios įstaigomis gerus ryšius turinčio žurnalistė Jack Anderson rašinių. Įvairiomis, labai aktualiomis temomis. Daugiausia politinėmis. 1968 metų vasario mėnesio 18 dienos „Parade” numeryje buvo to žurnalistė rašinys, vardu: „The Bizarre end of a Nazi Mass Mur-

(Nukelta į 2 psl.)

LIETUVIŲ OPEROS PAVĖSYJE

Operų dirigentas Aleksandras Kučiūnas „Draugo” kultūriniamė skyriuje, 1969. I. 25 „Kokauktina iš operos Danos” mums primena, kad anų laikų visuomenė ilgai nepriėmusi kasdieninio gyvenimiško turinio su gyvais kasdienos veikėjais, naujesnės muzikos operų, kai tokios operos pradėtos kurti šalia istorinių, herojinių, legendinių ir vėliau sukurtos po herojinio operų laikotarpio. Uis rašo. „Nors jos ir maestriškai parašytos, turėdavo laukti dešimtmečius iki visuomenės pripažinimo ir pasisekimo. Šitaip buvo atsitiųė su Traviata, Carmen, Vozzek ir kt.

Aktorius prisibijo, kad taip neatsitiktų su Santvaro — Gaidelio opera Dana. „Bijau, kad mūsų visuomenė panašiai sakys” (...). „Kodėl šios operos autoriai prisiminė laikotarpį, kurį gal norėtume greičiau pamiršti, gal savotiškai gėdinamės”...

Dabar dėl nepriėmimo lietuvių operų kasdieninio lietuvių žmogaus gyvenimo turinio iš esmės nereikėtų baimintis. Mes nesame vien tik herojinių istorinių operų auklėtiniai, nes mums gyvenant toks operų supratimas jau buvo praėjęs. Radome priimtas operas kasdieninio gyvenimiško turinio ir naujesnės muzikos. Daug kas senesniųjų jas yra matę carų Rusijos ir Vakarų Europos teatruose. Nepriklausomybės laikmečiu — Kauno valstybinio teatro scenoje. Ir čia statomos operos ne visos herojinės, tačiau praeina keli spektakliai pilni visuomenės. O apie čia augusių ir augančių mūsų kartą negalėtų būti nė kalbos, kad ji baidytųsi operų kasdieninio gyvenimiško turinio.

Kalbant apie ateinančią Lietuvių operą, pirštųsi klausimas, koks jos gyvenimiškas kasdieninis turinys, nes turinys turiniui nelygu ne tik gyvenimiškos operos bet herojinės. Ir vienos ir kitos, ypač dabar mums, gali būti arba priimtinos arba nepriimtinos. Pvz., kad ir okupuotoje Lietuvoje he-

rojinė opera Marytė, argi būtų čia priimtina!

Tik dabar iš A. Kučiūno atpasakojimo sužinoję Danos operos turinį, galime apie jos priimtinumą ar nepriimtinumą ir iš viso pasvarstyti.

Laikotarpis, kurio gali būti besigėdinčių ir norinčių greičiau užmiršti, yra maždaug penkerių metų (1945-50) mūsų pabėgusių nuo bolševikų stovyklinis gyvenimas. Iš to gyvenimo operai paimtas turinys yra tos pačios užuomazgos ir va romos intrigos, kaip ir kitų — parašytų žodinių veikalų — romanų ir kita. Būtent, sužadėtinų ar susituokusių sąmoningas išsiskyrimas ar pasimetimas. Vienos pusės tariamas, galimas žuvinimas, dėl to susibloškimas su kita-u. — Arba sąmoningas dėjimas vedusių nevedusiais, ištekėjusių neištekėjusiomis. Vėliau paaiškėjimas, ar tariamos žuvusios pusės jau nenorimas atsiradimas. Arba abių pusų išlaukimas iki džiaugsmingo susitikimo, ir dar kitaip.

Kad mums teko gyventi DP stovyklose — ne mūsų gėda, bet gėda tų, dėl kurių priežasties DP stovyklų ir daugelio kitokių prireikėjo. Mums turėtų būti gėda ta prasme, kad, pasitraukę iš tėvynės, tvirtai žadėję garsinti jos nelaimę ir visomis geriausiomis galiomis gelbėti, lyg per greit, kiti jau stovyklose, tuos pažadus pamiršome. Tai ir stovyklinio turinio opera iš esmės nėra gėdinga. O gėdingumas arba garbingumas priklauso nuo interpretacijos. Jei ne su stovyklomis, tai su kalėjimais operų tikrai yra. Kad ir pernai matytoji opera Fidelio.

Mūsų šiuo atveju atsiradusis asmuo yra stovyklose gyvenančios Danos vyras („Jos vyras ieško žmonos”. A. K.) partizanas. Ir ne bet koks partizanas, bet Daumantas, mums žinomas tikrinis vardas, simbolizuojas lietuvių partizano tautos laisvės idėją. Partizanas Daumanto vardu yra tik vienas ir jau istorinė asmenybė.

(Nukelta į 2 psl.)

LIETUVIŲ OPEROS PAVĖSYJE

(Atkelta iš 1 psl.)

O Dana? Nors "Ji nežinanti savo vyro likimo" (A. K.), ar jos vyras gyvas, ar žuvęs, būdama tokiu nežinios metu per daug naujoviškai žmogiška (scenariu su supratimu — nežmogiška), nelaukus, kad gal po trumpo laiko paaiškės jos vyro likimas, susibloškia su kitu, taip greitai užsikūrus naujai meilei. Išėina, kad ji tokia silpna, jog neatsispiria "pagundai" ir kartu tokia tvirta, jog, atsiradus Daumantui, nusižudo, neva neišlaikius sąžinės graužimo. O tai verčia nusišypsoti, kad tokios jautrios sąžinės žmona, net nežinodama savo vyro likimo, (bet, tur būt, žinojo, kad jis partizanas), "susimylėjo" su kitu. O nusižudo už tai, kad atsirado vyras, taigi dėl meilūžio...

Noroms-ne-noroms Dana yra komedijos veikėjas. Atrodo tikresnė, natūresnė jos "situacijos" pabaiga būtų buvusi, jei atsiradęs jos vyras būtų "konkurentui išpylęs kailį", o Dana būtų dirbtinai nualpusi, negu kad jai pridėta tragedijos veikėjo atomazga. Bet jos vyras yra Daumantas. Jis — tragedijos veikėjas ir ne su tokiomis klūtimis kovojęs, bet dėl tautos laisvės su nenugalimomis, taigi neišvengiamai turi žūti. Tačiau kur jis dingo, iš turinio atpasakojimo neaišku. Jeigu nebūtų Daumantas, tai galėtų būti ir taip, jog jis dabar, būdamas našlys, susirado kitą Daną, užmiršęs, jog maždaug tuo pačiu laikotarpiu okupuotoje Lietuvoje, sribams apsupus partizanų bunkerį, partizanė Pušėlė su visais kartu žūsta, patys susisprogdindami...

Nemačius pačios operos, apie jos meninę tikrovę čia išvados nedaromos. Tačiau vyriausios veikėjos tokiu "gyvenimišku" dvilypumu ir įvedimu susimylėjusiųjų kortoms sumaišyti istorinio asmens, lyg norėta nušauti vienu šūviu du žuikiu. Kad opera būtų priimtina tiems, kurie geidžia "šviežių" einamojo gyvenimo iškilusių herojų, o partizaninį sąjūdį laiko ne tik nerealiu, beverčiu, bet žalingu. Kartu kad būtų priimtina norintiems istorinių tautinių herojų operų.

Tačiau, norintiems herojinę istorinių operų kaip tik ši herojinė gali būti nepriimtina ir

sukelti pasipiktinimo įvedimas į tokią situaciją istorinės asmenybės, — kaip paskutinis prūsų sukinėlis Montė, kun. Mackevičius ir kiti, — tikrovinės tragedijos veikėjo Daumanto atlikti lokiam, autoriaus jam paskirtam, vaidmeniui lyg paprastas gyvenimiškas Danos vyras nebūtų tikęs savo atsiradimu meilių kortoms sumaišyti.

Gėda yra ir todėl, kad ant lietuvių kūrėjų operos, talentingai (ar ne talentingai) parašytos, vadinamos lietuvių opera, uždėta kitos tautos tikrinio vardo antraštė. Tarsi savos tautos bet kokio vardo viešai būtų gėdinamasi. Arba negalėtų jo atstoti jokia bendrinė antraštė. Pačiai veikėjai, kokia ji sukūrta, vardas Dana gal ne pro šalį. Bet jokia būdu, rodos, jis neturėjo garbės būti uždėtas viršum operos visos sudėties. Štai paskiausias geras pavyzdys. Eina "Drauge" St. Būdavo romanas ne iš lietuvių gyvenimo, veikėjų vardai — Donaldas, Martha Traube... Bet veikalo antraštė "Rūkas ant vieškelio".

A. Kučiūnas nebūtų Kučiūnas, jei nesuprastų, jog su šia lietuvių opera kažin kas ne visai taip, kaip su pirmiau jo paminėtomis, nebuvusiomis tuoju priimtomis operomis. O komiškas elementas, bene pirmiausia šekspyro įvestas į savo tragedijas, čia irgi santykiuoja su tragizmu atvirkščiai proporcingai, ir dirbtinis tragizmas sukelia juoko. (Čia ne viduramžių misterija ar karnavališka eiseną).

Tai A. Kučiūnas pagrįstai baiminasi, kad ši lietuvių opera tuo labiau gali neturėti visuotinio pasisekimo. Jis pagiria operos atskiras dalis: chorines dainas, dainuojamas visiems žinomo, subrendusio operos choro, arijas, dainuojamas aukštos balsinės kultūros mūsų solistų, baletą...

Pasikliudami dirigento šiais ir kitais atskleidimais, vis dėlto daug kas baiminamės, kad, pamatę šią operą, ir dabar tokiu vardu, turėsime prisipažinti klydę, ją siūlydami statyti 1968-tais Laisvės Kovos Metais vietoje Fidelio!

Senas dainininkas

SPAUDOS PABIROS

(Atkelta iš 1 mo puslapio)

derer". Čia autorius, anksčiau turėjęs interviu su žymiais naciais, besislapstančiais Pietų Amerikoje, pasakoja apie savo pastangas susitikti žymųjį nacių gydytoją Mengele, savu laiku dariusį įvairius medicinius bandymus su gyvais žmonėmis (daugiausia — žydais), ir pasikalbėti su juo. To rašinio viena vieta labai įdomi lietuviams. Deja, mes ją pražiūrėjome. Įdomi palyginimui nacių metodų su komunistiniais metodais ir jų užmojais. Manau, kiekvienas mūsų tiek mokame angliškai, jog galėsime suprasti ir čia paduodamą ištrauką iš Jack Anderson rašinio. Toji ištrauka, liečianti mus — lietuvius ir kartu... kirgizus, yra, štai, tokia:

"... I located his fashionable home in Buenos Aires, but he had already abandoned it in the panic following the Eichmann kidnaping. I called on his Nazi friends, who reminisced about their deep discussions with him on history and philosophy. One recalled their last conversation before Mengele's disappearance. The infamous Nazi doctor spoke of the Comunist's ability to develop brilliant scientists who would also obey political orders without question. **Approvingly, he told how Stalin had sought to create perfect police by crossing Lithuanians with Kirghiz—the first known for strength and fearlessness, the second for cunning, cruelty and indifference to human life (pabraukta m. J.).** Mengele said that he, too, had done racial-biological research along these lines at Aushwitz..." Taip, taip, "Neatskirsi nė iš tolo, kurs komunistas, o kuris galvarieza naciukas... Abu labu tokiu.

Kas jie buvo: pasiūtę šunys ar nekalti avinėliai,

Dabar ne tik naiviausia komunistinė davatkėlė, bet ir tokie basliai, kaip Bimba, Andriulis, Gasiūnas ir panašūs buvusio plačiosios tėvynės viešpaties Juozapėlio Stalino nebegarbina ir nebevadina jo šlovingiausiais vardais: tėvu, išminčių išminčiumi, saule, brangiausiu ir ištikimiausiu draugu, globeju, nepamainomu vardu ir protingiausiu iš protingiausiųjų. Kaip nebe to, visų gyvenimo šakų skaisčiausiojo genijaus ir darbininkų klasės išganytojo. Ogi, taip dar, palyginti, neseniai tie visi "geriausieji iš geriausiųjų" Lietuvos sūnūs tirpo iš laimės gaudami pagarbinti ir nusilenkti per lietuviškus raudonuosius didžiam Staliniui. Jie garbino jį ir tada, kai šis žmogėdra švaistėsi po Rusiją, skersdamas artimiausius savo draugus ir ištikimiausius komunistinių idėjų puoselėtojus. Stalino parėdymu sudaryti teismai siuntė mirtin numatytas aukas, o visa spauda, visos kitos susižinojimo priemonės — radijo, telegrafai, žinių agentūros ir pan. kergė tiems, numatytiems paskersti, kuo biauariau-

siaus kaltinimus ir pravardžiovimus.

Bene labiausiai paplitęs tuo laikotarpiu keiksmazodis teisiamųjų adresu buvo: "pasiūtę šunys!" Tokių "pasiūtusių šunų" Rusijoje komunistų tarpe būta daug ir įvairių tautybių. Neutrūko tokių "pasiūtusių šunų" ir tarpe lietuvių komunistų, besišildžiusių skaisčiojo Stalino saulės atokaitoje.

Praeitais metais, o ir dar dabar Lietuvoje vedama plati propaganda, jog girdi, komunistinė tvarka Lietuvoje buvo įvesta ne 1940 m., bet ji buvusi įvesta jau 1918 m. gruodžio mėnesį, kai tada buvo paskelbtas "Lietuvos Laikinosios Revoliucinės Darbininkų ir Vargingųjų Valstiečių Vyriausybės Manifestas. "Girdi, tik laikinai pasisekė nacionalistiniams ir buržuaziniams Lietuvos "engėjams", talkinant Vakarų kapitalistams, nušalinti komunistinę valdžią, kuri ir vėl buvusi atkurta 1940 metais.

Tą pasakėlę, skleidžiamą Lietuvoje, su pasigardžiovimu kar-toja Amerikoje ešą to kruvinojo režimo garbintojai. Sakysime, šių metų sausio mėnesio 7 dienos "Laisvės" nr. 1 trečiame puslapyje yra ištisai atspausdintas anas garsusis "Manifestas", kurį šulas J. Gasiūnas "Krisluose" to laikraščio skaitytojams šitaip bando įpiršti:

"Norime kreipti skaitytojų dėmesį į labai svarbų istorinį dokumentą, kuris telpa šioje "Laisvės" laidoje.

Tai V. Mickevičiaus-Kapsuko parašytas pirmosios Lietuvos darbininkų ir valstiečių vyriausybės manifestas, išleistas 1918 m. gruodžio 16 d.

Tarybinė vyriausybė, tiesa, tuo metu ilgai negyvavo, ją sunaikino užsienio interventų padedami fašistiniai nacionalistai. Bet Lietuvos darbo žmonių širdyse ji pasiliko ant visados". Pasiliko ar nepasiliko, tai labai problematiškas klausimas, nes 1940 metais, rusų kariuomenė okupuodama Lietuvą, nedavė nė mažiausios progos Lietuvos gyventojams pasisakyti, ko jie nori: Laisvos Lietuvos, ar rusų okupacijos. Bet ne tai šiuo atveju svarbu.

Svarbu tas, jog minėtame Laisvės numeryje Kapsuko "Manifestas" paskelbtas ištisai, net su visais tos "vyriausybės" narių parašais. Tie parašai, o ypatingai tų pavardžių ir vardų savininkų likimas, štai kas svarbiausia ir įdomiausia. Kasgi tie "darbininkų ir valstiečių" valdžios atstovai buvo ir ką jie atstovavo?

Aišku, tuo laiku jie buvo ištikimi, šimtaprocentiniai Rusijos bolševikai, kuriuos rėmė į Lietuvą įsibrovę Rusijos raudonosios armijos daliniai. Ar tai nebuvo okupacija? Ir ar toji "vyriausybė" nebuvo Maskvoje sukurta ir patvirtinta?

Po šūkių: "Tegyvuoja, tegyvuoja tas ir tas"... seka "Lai-

(Nukelta į 3 psl.)

Gyvai perkamas

Povilo Laurinavičiaus romanas

BE DRUSKOS

Kietį viršeliai — \$4.00, minkšti — \$3.50. 404 puslapiai.

Laurinavičiaus kūrinys sukėlė didelio susidomėjimo. Knygoj kelia aštrias gyvo gyvenimo problemas. Puikūs Lietuvos vaizdai, gyvi pasikalbėjimai, skaudžios tikrovės problemos.

Romaną galima įsigyti arba užsisakyti NAUJIENOSE.

Prašome siųsti čekį arba Money Orderį tokiu adresu: NAUJIENOS, 1739 So. Halsted St., Chicago, Illinois 60608.

SPAUDOS PABIROS

(Atkelta iš 2-ro psl.)

kinosios Revoliucinės Lietuvos darbininkų ir vargingųjų valstiečių valdžios vardu (parašai):

Pirmininkas V. Mickevičius - Kapsukas,

Valdžios nariai: Z. Aleksa - Angarietis, Kazimieras Cichovskis, Simonas Dimanšteinas, Aleksandras Jakševičius, Konstantinas Kernovičius, Sotelis-Proletaras, Aizikas Vainšteinas". (Iš septynių "valdžios narių" keturi nelietuviai!).

Ir kasgi su tais "valdžios nariais" atsitiko, kad 1940 metais, "atkurus" tą 1918 metų Lietuvos valdžią, nė vieno nematėme ne tik raktinėse valdžios pareigose, bet iš viso, nebuvo kas nors apie juos girdėti? Išskyrus, žinoma, patį vyriausybės pirmininką — V. Mickevičių-Kapsuką; jo vardas nebuvo vengiama minėti. O kaip su kitais; ar jie visi buvo išmirę ir nebelgėję į Lietuvą grįžti? Čia ir prasideda istorija, kurios niekada nedrįs pakartoti nei bimbinė "Laisvė", nei andriulinė "Vilnis".

Skaitytojai, gal neturėjai progos įsigyti ar pamatyti 1966 metais Lietuvoje išleistą "Mažosios Lietuviškosios Tarybinės Enciklopedijos" I-jį tomą. Ten esančių žinių tikrumu netenka abejoti. Todėl atsiverskime atitinkamus puslapius ir kartu alfabetine tvarka peržiūrėkime pirmosios Lietuvos "darbininkų ir vargingųjų valstiečių" vyriausybės narių likimą.

Mickevičius - Kapsukas tame enciklopedijos tame nepaminėtas, nes tas tomas apima tik A-J raišius. KAPOČIAUS išleistoje Lietuviškoje Enciklopedijoje Amerikoje taip pat įsakmiai neparasyta, kokia mirtimi Kapsukas 1935 metais Maskvoje mirė: naturalia, ar "pasiutusio šunies"? Kai kas iš mano pažįstamų prisipyrė tvirtina, jog Kapsuką - Mickevičių nugalabino Stalino tarnai. Aš tuo abejoju; kol gausiu tarybinės enciklopedijos II-jį tomą, kuriame bus raidė K apie Kapsuką.

O dabar pažvelkime į tuos, kurie įregistruoti toje I tomo tarybinėje enciklopedijoje:

1. "Angarietis Zigmąs (tikr. Aleksa Zigmąs; 1882. VI. 25 Obelupiūose — Vilkaviškio rj. — 1940. V. 22 Maskvoje) — revoliucinio judėjimo veikėjas, vienas LKP organizatorių ir vadovų. Gimė ir augo turtingo valstiečio, apie 1900 virtusio dvarininku, šeimoje... 1938. III. 27 Maskvoje buvo suimtas. Žuvo, (sušaudytas, kaip pasiutęs šuo"! Maskvoje) neteisėtai represuotas asmenybės kulto sąlygomis. 1956 m. reabilituotas"... (M. T. L. Encikl. I-mas tomas 60-62 psl.).

2. "Cichovskis Kazimieras (Podgurskis; 1887. XII. 7 Ostrovec — Lenkijoje — 1940. VI. 22 Maskvoje) — 1918-19 proletarinės revoliucijos Lietuvoje veikėjas. Kilęs iš dvarininkų. Žuvo, neteisėtai represuotas asmenybės kulto sąlygomis. Reabilituotas", (309-310 psl.).

3. Dimanšteinas Semionas ("Manifeste" jo vardas sulietuvinintas — Simonas) (1886. III. 21 Sebeže — Pskovo sr. — 1939. IX. 5. Maskvoje) revoliucinio judėjimo dalyvis. Kilęs iš amatininkų... Žuvo, neteisėtai represuotas asmenybės kulto sąlygomis. 1955 reabilituotas". (406 psl.).

4. Jakševičius Aleksandras (g. 1886. I. 2. Šiauliuose) — revoliucinio judėjimo dalyvis. Kilęs iš glžk. (geležinkeliečio? J.) tarnautojo šeimos... "Asmenybės kulto sąlygomis neteisėtai represuotas (1936). 1954 reabilituotas. Nuo 1957 pensininkas". (664 psl.). Enciklopedijoje nepasakyta, kokią bausmę šis "pasiutęs šuo" nuo 1936 iki 1954 atliko ir kurioje Rusijos vietoje. Laimė — šūvio į pakaušį išvengęs.

Toliau davinių Tarybinės enciklopedijos I-me tome nebėra, todėl atsiverskime Lietuviškosios Enciklopedijos 29-tojo tomo puslapį 278 ir pasiskaitykime:

5. "Sotelis Pranas (1888—1938?) socialdemokratų ir komunistų veikėjas. Buvo išvykęs į JAV ir čia veikė socialistuose. V. Kapsuko 1918. XII. 16 paskelbtos "revoliucinės vyriausybės" kelių komisaras, bet nesutarė su V. Mickevičiumi-Kapsuku, palaikydamas Z. Aleksos-Angariečio pažiūras, todėl 1919. III jau buvo išjungtas. Vėliau veikė Gudijoje. Ir po 1936 valymų buvo drauge su Z. Angariečiu padėtas į kalėjimą, o vėliau dingęs be žinios. (šūvis į pakaušį? J.). Vartojo Proletaro slapyvardį".

Šiuo tarpu neturiu žinių apie dviejų likusių 1918 m. "darbininkų ir vargingųjų valstiečių" valdžios narių likimą. Būtent: apie Konstantiną Kernovičių ir Aiziną Vainšteiną. Reikia palaukti, kol išeis "Mažosios tarybinės enciklopedijos" atitinkami tomai, kuriuose juodu ant balto bus uždokumentuota tiesa ir apie tuos du "socialistinės 1918 metų Lietuvos vyriausybės narius". O visi kiti, kaip matome, nors buvo krikščiniai bolševikai ir revoliuciniai veikėjai, susilaukė "pasiutusio šuns" likimo. Ir būriausia, kad tokį likimą (šūvį į pakaušį) jiems suteikė ne kokie "dvokiantieji buržuaziniai, fašistiniai Lietuvos engėjai ir darbo liaudies priešai", bet patys šimtaprocentiniai "svieto lygintojai" ir "geriausi iš geriausių liaudies sūnūs", vadovaujami tėvo, saulės, genijaus ir visų geriausiojo darbininkų klasės atstovo ir jų reikalų gynėjo - draugo Stalino.

Taigi, Stalino, kurio valdymo laikotarpis Rusijoje dabar vadinamas "asmenybės kulto sąlygomis". Ir visa revoliucinė veikla, kuri reikėsi Lietuvoje po pirmojo pasaulinio karo, pagal to laikotarpio vertinimą, buvo "pasiutusiu šunų", "biauriausių liaudies ir visų darbininkų priešų darbas", tai buvo "išsigimėlių išnarų" ir kitokiais vardais krikštijamų asmenų užmačios ir veikla. Kas, tarkime

šiandien gali tvirtinti, kad toks "asmenybės kulto" laikotarpis plačiojoje tėvynėje ir mūsų gimtajame krašte, kur viešpatauja "pasiutusiu šunų" (komunistų) ruja, dar kartą nepasikartos? Juk galimybės plačios, kaip ir pati plačioji "darbininkų" tėvynė".

Ir kasgi, pagaliau, buvo tas Stalinas, kuriam pakluso milijonai partijos narių ir "darbininkų" klasės atstovų?

Reikia sutikti su teigiančiais, jog "tai buvo mažiau ar daugiau beprotis, kurį tvarkė jį apsupę vyrai, kuriuos jis iš savo pusės vėliau sunaikindavo ar teroru suparalizuodavo.

Kas tai per žmonės, kurie leidosi valdomi bepročio? Tie žmonės, jų vaikai ir anūakai dar ekzistuoja, jie ir toliau yra valdomi vyrų, kurie persikėlė iš Stalino paliktų griuvėsių..." (Vyt. Meškauskas, 1967 m. Dirva nr. 108). Jau yra ženklų, rodančių Stalino ir jo gadynės kulto atgimimą, ir niekas šiandien negali tvirtinti, kad toji "nekaltų kraujo liejimo ir paskiau tų nekaltųjų išteisinimo (jiems baigiant pūti kapuose) epocha dar biauresnė formoj, "proletarinėje" tėvynėje nepasikartos...

Kompiliacijos kompiliacija

Argi ne puikus lietuviškas žodis: kompiliacija. Užtikęs jį lietuviškame laikraštyje, triniau delnu savo kaktą ir kartojau sau: "Jurgi, Jurgi, tu ne tik kitų kalbų, bet ir savos gimtosios nebemoki. Kvaišas tu, daugiau nieko". Nebesusigaudydama savo smegeninėje, griebiausi paskutinio išganymo: lietuviškosios enciklopedijos. Čia, XII tome psl. 283 juodu ant balto išdėta:

"Kompiliacija (lot. compilare — "grobti") ne originalus mok-

slo veikalas, be savarankiško tyrimo, bet paremtas kitų autorių tyrimais ir išvadamis ir atpasakojimais tų mokslo veikalų turinio". Lengva ir smagu pasidarė išsiaiškinus tokią slaptbę. Dabar tą žodį galėsiu ne tik savo žodyne naudoti, bet ir kitiems lietuviams paaiškinti jo prasmę. Gyveni ir vis mokaisi.

O istorija buvo tokia: praeitų metų gruodžio mėn. 6 d. Vienybės numeryje kronikinių žinių skyriuje įdėta korespondencija apie Kongreso Biblioteką ir užpildyta karšto vandens už kalniečių rašto Bibliotekoje dirbantiems lietuviams. Girdi, "Gaila, kad mūsų diplomuotų tarnautojų būryje nėra pasišventėlių, kokių buvo "senos mados" inteligentas prof. M. Biržiška, pranešinėti spaudai apie ateinančius lituanistikos leidinius ir jų turinį".

Į tą korespondenciją, kurios vieną ištraukėle ką tik aukščiau pacitavau, ilgoku paaiškinamuoju žodžiu Dirvoje (1969. I. 15) atsiliepė pilietis, pasirašęs skliausteliuose įtalpintomis raidėmis — (bj). Jis mano iš Vienybės raštelio paduotą ištrauką paaiškina šitaip:

"Visiška netiesa parašyta apie prof. Biržišką. Pirmiausia turėtų būti ne M(ykolas), bet V(aclovas), pastarasis dirbo Kongreso Bibliotekoje 1951. XI. — 1963. III. kaip garbės konsultantas, bet su atlyginimu ir su kompiliavo pora bibliografijų apie seensnių laikų lietuviškus leidinius..." (Pabrakta mano. J.). Žodžio "kompiliacija, su kompiliavo ir pan. "prasmę paaiškina lietuviškoji enciklopedija, bet kas mums, gerbiamieji tautiečiai, išaiškina misteriją: "...pora bibliografijų"? Pagal Lietuvių kalbos vadovo tarimą: "bibliografija, -os 1, knyga" (Nukelta į 4 psl.)

VELYKINĖS DOVANOS

pasieks greičiausiai Jūsų artimuosius

LIETUVOJE,

jei siūsite jas per

CENTRAL PARCEL SERVICE, INC.,

220 SOUTH STATE ST., TEL. WA 2-9354

arba

2618 WEST 63RD ST., TEL. WA 5-2466

Mūsų turimas ypatingai gausus pasirinkimas įvairiausių prekių ir mūsų patarimai palengvins tikrai vertingų siuntinių sudarymą.

Per mus galite užsakyti visus anksčiau skelbtus sovietų maisto produktus bei pramonės gaminius, išskyrus automobilius ir šaldytuvus.

Mes mielai priimame ir išsiunčiame siuntinius, sudarytus iš siuntėjų nuosavų daiktų bei maisto produktų.

JAU IR VĖL GALIMA UŽSAKYTI ŠALDYTUVUS

Reikalaukite naujų katalogų bei mūsų sąrašų. Garantuotą siuntinių pristatymą atliekame jau virš 22 metų.

O jeigu norite aplankyti Lietuvoje savo giminaičius, tai mūsų skyrius, —

— GORDON TRAVEL SERVICE, INC. —

sutvarkys Jums kelionės reikalus be jokių rūpesčių.

SPAUDOS PABIROS

(Atkelta iš 3-čio psl.)

gų mokslas; tvarkingas knygų surašymas". O ką reiškia "pora bibliografijų"? Dviejų knygų tvarkingas aprašymas, ar du veikalai apie knygas? Galgi pats ponas (bj) teiksias "pora bibliografijų" prasmę paaiškinti. O kad jam tas paaiškinimas būtų lengvesnis, iš savo pusės jam patalkinu:

Prof. Vaclovas Biržiška, dirbamas Kongreso Bibliotekoje 1951-53 m., "kompilaudamas" ar kitu metodu naudodamasis parašė ne "pora bibliografijų", bet apie 200 mašinėle rašytų puslapių veikalą, kuris pavadintas: "Lithuania and Lithuanians". Tai bibliografinio pobūdžio veikalas apie lietuviškas knygas ir lietuviškus leidinius, esančius Kongreso Bibliotekoje, Washingtone.

Laiminga senatvė

Prietelius biržietis iš Floridos parašė laišką, kuriame tariama: "Neseniai gavau iš vieno gero pažįstamo laišką iš Lietuvos... Jis buvo apsigyvenęs Biržuose. Esą, piliakalni aptvarkytas, statomas pakeliamas tiltas, kaip kad prie Radvilų buvo, įvažiuoti į pilį; įruoštos maudyklės, tačiau nesimato, kad kas maudytųsi ar poilsiaudamas vaikštinėtų po pilį, nors sakoma, kad Biržuose gyventojų dvigubai daugiau, nei prieš karą buvo.

Aplankė tarp kita ko ir p. Šlekiene, kuri gyvena savame... tvarte".

Kai tik atsigrįžti į pirmuosius Lietuvos okupacijos metus (1940-41), tuojau prieš akis stojasi tada plačiai paskleistas ir daugely vietų iškabintas plakatas: jaukiame, patogiai įrengtame kambarėlyje, laime spindinčiais veidais sėdi du senukai prie valgio gėrybėmis apkrauto stalo; o apačioje to plakato stambiomis raidėmis įrašas: "Laiminga senatvė". Matykite, tarybinė valdžia seniems žmonėms parūpina dangiškai patogų gyvenimą. Tik džiauakis, ramiai išsėkis ir būk laimingas...

Kasgi toji, "savame tvarte" Biržuose gyvenanti senutė Šlekiene?

Tai ilgametė Biržų gimnazijoje vokiečių kalbos ir fizinio auklėjimo mokytoja (ir šių žodžių rašytoja mokytoja ir auklėtoja). Dar vokiečių okupacijos metu (1941-44 m.) tas pareigas tebeėjo, nors ir gerokai jau pagyvenusi. Antrą kartą rusams okupavus Lietuvą, buvo atleista į "laimingą senatvę" su pensija, teikiančia galimybę gyventi... tvarte.

Mokytoja E. Šlekiene, kurios vyras — Vilius Šlekys buvo piešimo mokytoju Biržų gimnazijoje, buvo ne tik gera savo dalykų dėstytoja, bet ir labai veikli mokinių laisvalaikio organizatorė ir savarankiskam veikimui mokinius pratinanti pedagogė. Didelė meniškų parengimų ir proezijos mėgėja: jos rūpesčiu ir pastangomis Biržų moksleiviai suruošdavo ne tik

savitarpio pramogas, bet ir Biržų visuomenei kultūringų švenčių. Ji viena pirmųjų susirūpino lietuviškų tautinių šokių ieškojimu liaudyje ir jų atgaivinimu: ji, pvz., surado, aprašė ir vėl mūsų jaunimo tarpe paskleidė ir šiandien to jaunimo tebemėgiama mūsų tautinių švenčių išklmėse mergaičių šokį — "Sadutę".

Tikiu, ne dabartinio Lietuvoje esančio režimo nuopelnas, bet biržiečių sumanumu, darbu, pastangomis ir ryžtu atsistatė Biržai iš antro pasaulinio karo griuvėsių; tikiu, kad ir toliau Biržai progresuos ir visais at-

DĖL SUSTABDYMO ŽMONIŲ DAUGĖJIMO

Kai dabar kai kurie Amerikos mokslininkai iškėlė protestą dėl popiežiaus enciklikoj paskelbto nurodymo, kad pasmerkiamos bet kokios gimimams kontroliuoti priemonės, tad prisimenama senesniųjų laikų mokslininkų pasisakymai dėl gimimų kontrolės. Taigi visais laikais buvo sakoma, kad žmonių padaugėjimas skatinas skurdą, nes, girdi, žmonių skaičius augęs daug greičiau, negu maisto išteklių.

Jei mesime trumpą žvilgsnį į vadinamąją žiląją senovę, tad galime pamatyti, jog tais laikais žmonės ėmė tokį maistą, kurį duodavo pati gamta. Tada niekas neardavo laukų, niekas jų neakėdavo ir niekas juose nieko nesėdavo, neaugindavo. Užtekėdavo tada pasigauti kokį nors žvėrelį ar paukštį ir jį sudoroti savo maistui, o kokiuose nors vandenyse nustverti kokį nors žuvį, o nuo kokių nors medžių ar medelių prisiskinti kokių nors vaisių ir gardžiai pasmagurauti. Kai visų tų maisto dalykų pritrūkdavo, tad stengdavosi nužygiuoti kur nors kitur, kad to maisto susirastų. Kai tokiu būdu susidurdavo su kitos genties žmonėmis, tad tekėdavo su jais net kariauti. Tais laikais jokių šaunamų ginklų nebuvo ir tokiam karui buvo vartojami visoki durklai, visokios buožės, visokios lazdos ir kiti panašūs prietaisai.

Tais senaisiais laikais pasaulyje buvo daug mažiau žmonių, negu dabar, bet ir tada įvairių kraštų valdovai sėkydavo, jog žmonių skaičius augęs daug greičiau, negu maisto išteklių. Tada niekas negalvodavo, kaip kad dabar, apie gimimų kontrolės sudarymą, bet daugiausia galvodavo apie pasiruošimus naujam karui, kad galėtų užvaldyti kitus kraštus ir tokiu būdu pasiimti daugiau reikalingo maisto.

Laikui bėgant žmonės ėmė kultūrėti ir tokiu būdu nuolat buvo atrandami visokeriopo maisto gamybos metodai, kurie sudarė lengvesnes sąlygas didesniems maisto kiekiams paruošti. Daugelyje vietų tušti laukai bu-

žvilgiais išliks vienu pirmaujanti miestų Lietuvoje; tikiu, kad bus visiškai atstatyta Lietuvos senovės didingumą liudijanti Biržų Radvilų pilis; tikiu, kad ne tik Biržai, bet ir plačioji jų apylinkė išliks, kaip nepriklausomos Lietuvos laikais buvo, vienu pažangiausių ir kultūringiausių Lietuvos kampelių, ach, daug, daug kuo tikiu, bet netikiu ir niekada nepatikėsiu, kad Biržuose nėra padoraus, jaukaus ir patogaus namelio ar bent kambarėlio visą savo gyvenimą pašventusiai Biržų, tuo pačiu ir Lietuvos jaunimo labai mokytojai - pensininkei E. Šlekienei. Tvartai ne žmonėms gyventi statomi. Kas ir kaip greitai šią gėdą nuo biržiečių veido nupraus?...

Paryžius vadinamas Šviesos Miestu. Kad gen. Charles de Gaulle valdoma Prancūzija tikrai žibėtų, valdžia apšvietė Eifelio bokštą. Vakaraš šis bokštas kartais susvinta paveiksle matomomis šviesomis.

bet ir Pietų Amerikoje. Ir kaip keista, kad tuose kraštuose, kuriuose klesti ta žemesnė kultūra, žmonių prieauglis šiais laikais yra šiek tiek didesnis, negu kultūringuose kraštuose.

Jei toji gimimų kontrolė, kurios pageidauja tie mokslininkai, būtų įvesta, tad josios būtų prisilaikoma daugiausia kultūringuose kraštuose, nes nekultūringuose kraštuose į visa tai niekas nekreiptų jokio dėmesio. Taigi tas prieauglis nebūtų sustabdytas, ir visa tai, taip sakant, būtų tuščias darbas. Geriau yra visose žemės vietose pakelti žmonių kultūringumą ir išvystyti reikiamą maisto gamybos metodą ir tokiu būdu nereikėtų galvoti apie žmonių prieauglio pavojų.

A. Kelmutis

"NAUJIENOS" KILKVIENO
DARBO ŽMOGAUS
DRAUGAS IR BIČIULIS

SLA SUSIVIENIJIMAS LIETUVIŲ AMERIKOJE

SLA — jau 80 metų tarnauja lietuvių visuomenei ir išmokėjo daugiau kaip SEPTYNIUS MILIJONUS dolerių savo apdraus-tiems nariams.

SLA — didžiausia lietuvių fraternalinė organizacija — duoda gyvybės apdraudą ir ligoje pašalpą, kuri yra pigi, nes SUSIVIENIJIMAS neieško pelno, o teikia patarnavimus savitarpinės pagalbos pagrindu.

SLA — jau turi daugiau, kaip tris su puse milijono dolerių kapitalą, tad jo apdrauda tikra ir saugi. Kiekvienas lietuvis čia gali gauti įvairių klasių reikalingiausias apdraudas nuo \$100.00 iki \$10,000.00.

SLA — jaunimui duoda gerą Taupomąją Apdraudą - Endowment Insurance, kad jaunuolis gautų pinigų aukštojo mokslo studijoms ir gyvenimo pradžiai.

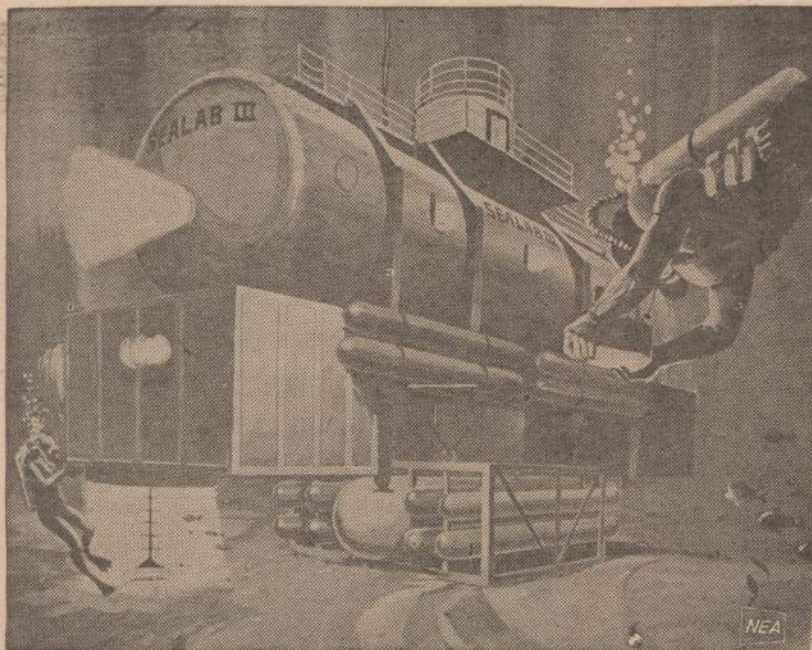
SLA — duoda VAIKAMS ir jaunuoliams labai pigią TERM apdraudą: už \$1,000.00 apdraudos tik \$3.00 mokesčio metams.

SLA — AKCIDENTALĖ APDRAUDA naudinga visokio amžiaus asmenims, rekomenduojama lietuviškų KLUBŲ ir draugijų nariams. Už \$1,000.00 akcidentalės apdraudos mokeskis \$2.00 į metus.

SLA — kuopos yra daugumoje lietuvių kolonijų. Kreipkitės į kuopų veikėjus ir jie plačiau paaiškins apie SUSIVIENIJIMO darbus.

Gausit spausdintas informacijas, jeigu parašysit:

LITHUANIAN ALLIANCE OF AMERICA
307 WEST 30 STREET, NEW YORK, N. Y. 10001

JAV laivas paveiksle matomu būdu nuleido į Pacifiko dugną specialiai statytą laboratoriją. Narai kelias dienas gyvens 450 pėdų gilumoje ir stebės jūros dugno pakaitas. Iš laivo ateina į laboratoriją elektros srovė, kuri narams duoda šviesą ir šilumą. Tyrinėjimai vedami Pietų Kalifornijoje, San Clemente salos vandenyse. Prie laboratorijos yra didelės deguonies atsargos.

ATIDĖJO PASAULIO GALĄ

MERANO, Italija. — Viena tikinčiųjų sekta nutarė laukiamą pasaulio galą atidėti iki švento Patriko dienos kovo 17 d., kad daugiau žmonių galėtų pasiruošti sulipti į skraidančias lėkštes kai tos atskris tikinčiųjų išgabenti.

Apie 50 tikinčiųjų būrys meldėsi prie Colomite kalno, laukdami kada iš dangaus pasilies viską deginančios liepsnos, deja, sulaukė ko nesitikėjo — pradėjo snigti! Sektos vadas yra vienas prancūzas kunigas Michel Colin, kurs save vadina popiežių Klementu XV.

ANTRAS VEIDAS

— Ko taip spoksai į mane, — klausia ponis kaimynų mergaitės.

— Mama sakė, kad jūs esate dviveidė: Aš noriu matyti, kur jūsų antrasis veidas.

ELENOS JABLONSKIENĖS DOVANOS

Elena Jablonskienė, gimusi ir augusi Lietuvoje, bet didžiausius savo sielvarto ir nerimo metus praleidusi tremtyje — vakarų Europoje, Pietų ir Šiaurės Amerikoje, o dabar Chicagoje, — net ir sunkiausiais savo gyvenimo laikais niekad nepadėjusi plunksnos. Ji baigia ruošti eilėraščių rinkinį ir dairosi leidėjo. Spausdiname kelias jos paruoštas dovanėles dideliems ir mažiems.

VAIKAS

Vaikas bėga per pievelę,
Skina pievos žiedelius.
Juos jis neša pas mamytę,
Kad praskaidrint jos vargus.

Jis papuošia jai stalelį,
mažus jūjų namelius.
Deda žiedą prie žiedelio —
— Kiek mamytei džiaugsmo bus!

Kad mamytė neliūdėtų,
Nesijaustų vieniša.
Jas atnešęs jis pasako:
— Štai tau mano dovana.

J Ū R A

Jūroje bangos su saule žaidžia,
Čia jos pakyla, čia nusileidžia.
Pribėgus kraštą, rodos, pražūva
ir atsisukus skuba į jūrą.

Mėlyna jūra visad banguoja,
Tartum, mažyčiui lingė linguoja.
Pažaisiti kviečia kas tik ant kranto,
Supa kaip vaikus ant savo rankų.

Šniokščia, siūbuoja, pasaką seka,
Kartais per veidą su ranka plaka.
Pagavus stumia, kurį apgauna,
Bangos paleidžia, bangos pagauna...

RUDENŠ GRYBAI

Kai rudens lietus atėjo,
Visur grybų priperėjo.
Prie eglyno ir beržyno,
Kiek ten grybų — nieks nežino.

Kur tik eini — baravykai,
Galvas kelias raudonikiai,
O lepšelių, kai bulvelių,
Gali rinkti ir prie kelio.
Kazlekėlių viens būrys,
Štai ir pilnas jau krepšys.

NELENGVA BUVO MUMS TADA

Palikti savo kraštą,
Mielą gryčią,
Kaimą ir
Protėvių bažnyčią,
Nelengva buvo mums tada.

Bėgti į vietą tą,
Kur ugnies ir bombų kruša

Lygina miesto bokštus su žeme,
Nelengva buvo mums tada.

Atsukus laiką
Vienerius metus,
Matai, kaip krauna į sunkvežimius
Bejėgius,
Senius
Ir kūdikius mažus...

Ir taip sukrėtas
Vaizdų šurpių,
Balsų ištroškusių žmonių,
Gimdančių motinų šauksmų.
Vagone sugrūstų,
Bėgi į ugnį,

Mirtį nešančius lėktuvus,
Bomboms ardant mūsų kelius,
Kad nematytum tų "gerų draugų",
Kur nenuplauna rankų kruvinų
Ir skelbia melą
Visu įžulumu,
Nelengva buvo mums tada...

GRUODIS, SAUSIS IR VASARIS

Gruodį, sausį ir vasarį
Skrenda paukščiai iš rytų.
Jie aplanko mūsų šalį,
Rašinėja ant langų.

Jie parašė baltu sniegu
Ir sidabro pūkeliu.
Ilgas žvakes kristolines
Pakabino po stogu.

Jie apklojo visą žemę
Patalu minkštu, baltu.
Upių vagas, parkų prūdus
Jie sukaustė ledeliu.

Ir vaikams jie taiso kelią
Su rogutėm nuo kalnų.
Padabina jų noseles
Su pašeliu raudonu.

NORĖČIAU BŪTI AŠ PLAŠTAKE

Norėčiau būti aš plaštake,
Skraidyt po pievą sau linksmai
Ir atsipūsti ant žiedo
Pailsint sparnelius ramiai.

Plasnoti visą mielą dieną
Nerūpestingai ir laisvai,
Pasveikint gamtą, saulę, pievą,
Stebėt kaip plauk laukuos rugiai.

Ir rugiagėlių nepraleičiau,
Paglamonėčiau jas visas,
Bet baltą, mielą ramunėlę
Paklausė, ar mane myli kas?

LIETUVOS ETNOGRAFINĖS SIENOS

(Ištrauka iš Petro Butėno studijos: Dakšiai - Daukšiai. Etnografinis ir istorinis vaizdas)

Senas lietuvių kalbos ir kraštotyrininkas Petras Butėnas paskutiniiais laikais savo studijas pamėgtomis temomis spausdina lietuvių karių veteranų laisvajame pasaulyje leidžiamame mėnesiniame žurnale "Karyje". Jo studijos "Dakšiai - Daukšiai. Etnografinis ir istorinis vaizdas" pabaiga, kaip įdomi ir aktuali ne vien istorikams ir etnografams, bet visiems gyviems lietuviams, čia perspausdinama.

Autorius išveda, kad Dokšicos miestelio ir netolimoj kaimynystėje esančios Šarkauščiznos bažnytkaiminio Latvijos Ziemgaloje vardai yra kilę iš senoviskųjų lietuviškųjų autochtonų Dakšų ar Daukšų ir Šarkų pavardžių.

Pelnytai apibares mūsų istoriografus, etnografus ir kartografas emigracijoje, kurie lengva širdimi "nurašo į užsienius", aiškiai lietuviškas istoriniai etnografinės sritis, P. Butėnas studiją baigia sekančiais 8 paraginimais:

Žemėlapio iškarpos (iš J. Andriaus, Lietuva. 1956 metų žemėlapis, kurio apačioje yra surašyti ir visi sutartiniai ženklai) pietryčių kampe stovi čia aprašytas Dokšicos miestelis. O daugiau, — iš žemėlapinės iškarpos pasakytina, kas dar reiktų smulkiai etnografiškai ir istoriškai ištyrinėti ir aprašyti nuo atsikūrusios Lietuvos valstybės 1920.VII.12 metų sienos į rytus, norint pabrėžti, kad 1920.VII.12 metų rytinė siena tikrai yra išvesta per lietuvių tautos plotą ir kad nuo tos sienos kiauurai į rytus nučina irgi lietuvių tautos tebegyvas etnografiškumas.

Vadinasi, norint apginti 1918.II.16 metų Lietuvos valstybės etnografinės sienas, tai būtina reikia apginti ne tik plotą ligi kokių norimų sienų, bet ir už jo esantį plotą, vad. "užsienį". Kitokio tikresnio, įtikinamesnio ir aiškesnio kelio nėra. Taigi, Lietuvos valstybės etnografinių sienų nustatinėtojams, prieš jiems viešai skelbiant kokį žemėlapi, dar teks ištyrinėti, apginti, aprašyti ir paskelbti pv. šias lietuvių tautos periferines juostas:

1. Pirmutinė sąlyga, ir per 48 metus neatlikta, — tai Lietuvos ir Rusijos 1920.VII.12 metais Maskvoje pasirašytosios tarptautinės sutarties nustatytųjų sienų (Lietuvos valstybės žiemryčiuose, rytuose, pietryčiuose ir pietuose) smulkus, tikslus komentatorinis aprašymas net ir tinkamų reikiamų lietuvių kalbos lyčių upėvardžiais ir gyvenviečių pavadinimais, dažnai iškreiptai paminėtaisiais toje valstybinių sienų sutartyje (Ten yra lietuviškas ir rusiškas tekstai). Kiekviena upė upelė ir kiekviena gyvenvietė turi būti prakalbinta geo-

grafiskai, etniškai ir istoriškai, kad po to kiekvienas nedvejodamas suprastų, jog 1920.VII.12 metų sienos abiem pusėmis eina Lietuvos valstybės lietuviškoji etnika ir istorija, net ir valstybinės ekonomikos atvejai. Tuo pačiu būtu demaskuota Sov. Rusijos okupacijoje jos 1941 metais Lietuvos valstybės rytuose dekretiškai slavofiliškai rusofiliškai prarastosios "sienos" neetnografiškumas ir neistoriškumas, nes ta tokia "siena" visiškai nuskriaudžia lietuvių žemės rytinį etninį plotą.

Prašom žinoti, kad šios 1920.VII.12 metų tarptautinės sutarties nurodytose valstybinėse sienose esama ir tokių tarpinėškų, kad verkiama reikia išaiškinti kaip reikiant, prieš išaiškinant gerokai prisispaudžiant ir pagaištant, kol reikiamos baltiškos ir lietuviškos medžiagos sienai susirandama. Lietuvių teisė ir pareiga tai atlikti, ypač kai net ir kiekviena lietuvių tautos žemės pėda tautai yra reikalinga ir brangi. Gi pati tarptautinė sutartis dviem kalbomis išspausdinta "Lietuvos įstatymai", Kaunas, 1922 m. 880 - 900 p., o šitos knygos esama ir Amerikos senosiuose lietuviuose, — taigi, ji nesunkiai gaunama.

Po šitokio būtina reikalingo darbo nevienas lietuvių tautos ploto išmanytojas tikrai nutils. Pagaliau, ir patiems to darbo atlikėjams išeis į asmenišką sveikatą, o visuomenei bendruomenei į visuotinę naudą. — Tolimesni čia "numeriai" tik papildo ir paryškina šio "1-jo numerio" reikalus ir dalykus.

2. Padauguvys nuo Zarasų-Kaukonių - Gryvos - Daugpilio linijos — plento į rytus mažiau sia ligi Drisos upės žiočių ir aps. miesto, pavartojant ne tik gausius vietovardžius, bet ir istoriją bei senuosius žemėlapius, atkreipiant dėmesį ir į ten Dauguvos kairį-pietinį-lietuvinį baseiną bei jo etniką, neužmirštant ir Braslavo - Brėslaujos apskrities likimo ir bent primerkta akele pažiūrint ten ir į Dauguvos dešinio - šiaurinio - latgalinio šono etniką, istoriją ir apskritai valstybiškumą.

Visi senieji žemėlapiai šio kin ar kitokiu būdu praverčia visų sienų tarpams, ir be jų išmaningo prakalbinimo — kartais reikalas nė iš vietos.

3. Dysnos baseinas su savo žemėvaizdžiu — gamtovaizdžiu ir etnika net ir miškų miškuose, vietomis ir istorija, net ir dabartinių "šauniųjų" genocidinių laikų. Ar matote, kas prie Dysnos upės ties Vasūnų ir Ožiūnų - Kazionių bažnytkaimiais dedasi? Ot šičia, ties tuo daiktu ir aplink, taip pat pasinešant į rytus padysniais nemaža įdarbio esama ir mūsų mokytiems girininkams, miškininkams ir medininkams.

Dysnos baseinas yra tarpas tarp Dauguvos ir Neries basei-

nų. Padysniai daug ką klaidina ir nupurto. Ir gerai, kad klaidina ir nors kiek papurto. Kada nors žiūrėk, nebeklaidins.

4. Drisos baseinas, Drisas apskritis ir garsiojo Polocko garsioji sritis, — vis Dauguvos dešinėje — latgalinėje pusėje, kur klostėsi ir sen. Lietuvos valstybės kiauurai žiemryčių istorija.

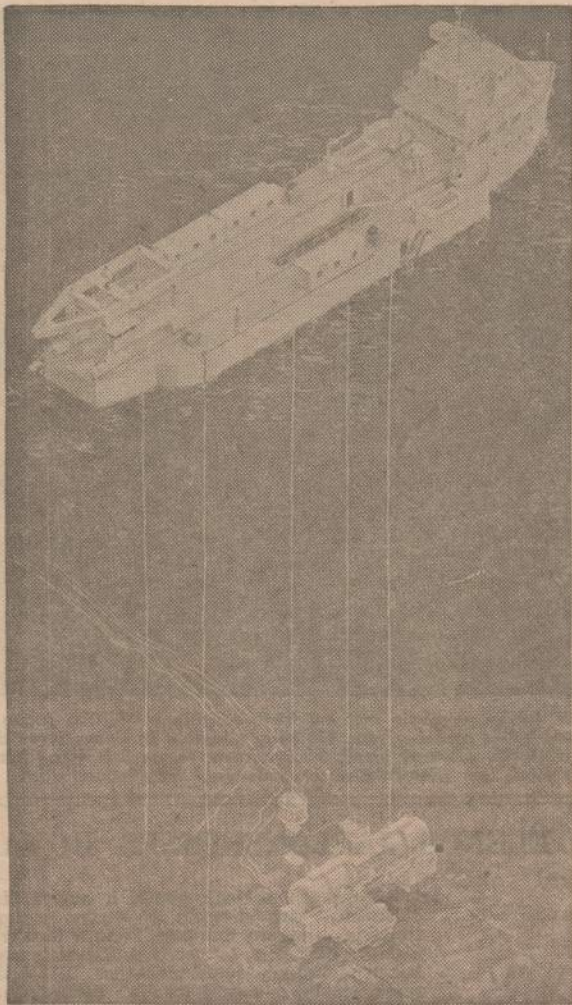
5. Naročiaus ir Medilo ežerų, Vilkaloto (jis ten plačiau nėra vienas), Dokšicos, Berezinos pačio augštupio, Panios upės (Taip taip!), Lėplio ežero ir aps. miesto, Aulos — rus Ula upės ruožus.

6. Neries augštupio baseinas, Vileika (ji neviena), daug ką tebegąsdinančioji rytinių augštaičių Maladecina su dar labiau gąsdinančiomis tarsi bekraštinėmis ir visai išsiraiciusiomis rytinėmis balomis (į vakarus vietomis irgi balos) ir jose net lietuviškais vietovardžiais, Dalgina, sako slaviškas Kraiskas, Dvinasa, Cna (ji neviena), Ilija bei kitos "negirdėtos neregėtos" upiokės, Borisovas su savo apylinke, Latigala (jū daugiau yra), nemunų vandenvardžiai ir gyvenvietės.

7. Nemuninės Beržūnos baseinas ir Minsko augštumos, ankstyvasis vienintelis į vakarus išsikišęs rytų slavų kolonizacinis Iziaslavl'-Zaslavl'-Zaslavl punktą, berezininio Svisločiaus augštupio baseinas, Dukoro, Igumenas-Červenė.

8. Nemuno 100 km. ilgio pačio augštupio baseinas (jau nebe Lithuania'oje Propria'oje), didžiulės Varlakių balos, šacka upė ir šackas aps. miestas, Nesvyžius, Verecai ir dar net labai daug kas.

9. It t. t.

Pietų Kalifornijos vandenyse narai specialistai 450 pėdų gilumoje tyrinėti jūros gyvių gyvenimą Pastatyta speciali laboratorija, kuri nuleis tiems darbams paruoštas laivas. Narai tyrinėti žuvų ir įvairių vėžių gyvenimą ir papročius.

Musmiriai vietoj LSD

Pranešama, kad vienas šveicarijos gamtininkas, chemijos profesorius Dr. Eugster ir netrukus po to japonų tyrinėtojai ištyrė, jog Europos miškuose augantieji musmiriai turi savyje tam tikrą "psichotropinį" nuodą, kurs chemiškai yra panašus į LSD ir iššaukia panašius psichinius pakitimus kaip LSD.

Kad musmiriai turi stiprią dozę nervus paraližuojančio chemikalo, vad. muskarino, jau 1896 metais buvo atrasta, bet esama kitų grybų rūšių, kurios ir už musmirius daugiau turi muskarino.

Keliautojai ir tyrinėtojai Sibire pakartotinai praneša, kad ten čiabuviai musmirius vartoja vietoje svaigalų ir kad jų šamanai (raganiai) musmirių užvalgę pereina į transo būklę savo religinėms apeigoms daryti. Jakutai musmirius vartoja priemaišui su "vodka"...

Žilos senovės padavimuose kalbama apie iš Skandinavijos atklysiančius vikingų vilktraukius, tai yra musmirių priėdusius ir išprotėjusius žmones.

Prof. Eugster izoliavo iš musmirių visą eilę ekstraktų, kurių svarbiausias yra aminoangliarūgštis, jo pavadinta "Ibotenrūgštis". Iš tos rūgšties gaminamas vaistas "muscimol", duodantis žymiai didesnį svaiginamąjį efektą.

LAIMĖS NEPASTOVUMAS

— Nenusimink: Prieš 20 metų ir aš pardavinėjau laikraščius, o dabar turiu susitaupęs milijoną.

— Prieš 20 metų aš turėjau 2 milijonus, o dabar pardavinėjau laikraščius.

Atsiūsta paminėti

SVIETIMO GAIRĖS. JAV LB Švietimo Tarybos leidinys. Čikaga, 1969 Lietuvos švietimo ir šeimos metai. Sausis, Nr. 2. Turinyje: Amžina atilsis Jeronimui Ignatoniumi; švietimo Tarybos pirmininko Jono Kavaliūno aplinkraštis Lituaniščių Mokyklų Vedėjams ir Mokytojams; Jaunųjų Premija, skelbiama švietimo Tarybos už rašto kūrybinius darbelius Eglutėje; pasirašiusio emv straipsnis: "Projekto "Laiškai pasauliui" priežastys. Projektas platus, aktualus ir, atrodo, labai remtinus, tai yra, kad ir seni ir jauni dėtusi į talką per 126 tautas, apsijungusias JT (Jungtinėse Tautose) šauktis į viso laisvojo pasaulio sąžinę, kad sudominus padėtimi sovietų pavergtoje ir žiauriai kolonizuojamoje Lietuvoje ir Lietuvos kaimynėse Estijoje bei Latvijoje.

Toliau jau seka labiau specifiniai mokytojus, mokinius ir pačias mokyklas liečiantieji klausimai, k. a. 1967—1968 mokslo metų išpūdžiai, JAV LB švietimo Taryba, 1967-68 metų statistika, Maryland Books, Inc. (Zobarsko) angliškai išleistų liet. knygų sąrašas; Vaikų darželiams mokomosios priemonės, redakcijos žodis ir kt.

Sunku tinkamai "paminėti ir parencizuoti" toki specifinį dalyką. Bene geriausiai apie švietimo Gairės pasakyta jų pačių Redakcijos žodyje:

"Jei švietimo Gairės turėtų paaiškinamą pavadinimą, tai būtų "mokytojų skelbimų lenta". Ta lenta mokytojų kambary, ant jos segami visoki popieriukai. Ant jų — einamieji reikalai, pranešimai, žinutės, kokios įdomesnės mintis, knygos recenzija ar juokas. Tai pranešimai iš vyriausybės, šmaikštūs komentariai — kas gi nežino, kas segama ant skelbimų lentos!"

Turinio paskutiniu punktu parašyta "Juokai 12, 13, 15 psl."

Bet tuose puslapiuose tęsiami visi labai rimti dalykai, nebent galima "juokais per asaras" skaityti sekantį 12 puslapyje emv pasakymą:

"Mokyklų ir mokytojų išlaidymas turbūt visur remiasi tėvais. O turėtų remtis visuomene. Vaikai visų rūpestis. Daug kur bendruomenės susirinkimai visai nepaliečia mokyklos reikalų. Būtų įdomu sužinoti iš mokyklų vedėjų, kiek pereinamais metais (1967—1968) buvo gauta finansinės paramos mokykloms iš vietinės bendruomenės?"

ORTODOKSŲ KARTOTEKA

EASTERN ORTHODOX WORLD DIRECTORY, edited by Joe Kuzmission, Boston, Brandeis Press copyright 1968. Kietais viršeliais, su auksiniais įspaudais, 9x6 inč. formato, 318 pusl., kaina \$25.

Aplanke parašyta, kad knygos redaktorius Joe Kuzmission yra žymus pasaulietis, Rytų Ortodoksijos žurnalo redaktorius, kurs šią knygą baigęs paruošti po keleto metų tyrinėjimų, už savo darbą gaudamas Konstantinopolio arkivyskupo ekumeni-

nio patriarcho Athenagoras I pagyrimą ir palaiminimą

Istoriniame įvade į Ortodoksiją pasakyta:

Vienintelė, šventoji, Apaštališkoji Bažnyčia, geriau žinoma kaip Rytų Ortodoksų Bažnyčia, buvo įsteigta mūsų Viešpaties ir Išganytojo Jėzaus Kristaus penkiasdešimt dienų po Jo Prisikėlimo, per Šeštines Jeruzolime 33 metais po Kr. Apaštalai pirma įsteigė keturis seniausiuosius patriarchatus Konstantinopolyje, Aleksandrijoje, Antioche ir Jeruzolime, kadangi tose vietose buvo daugiausia susispietę tų laikų krikščionių. Be to egzistuoja dvylika kitų autokefališkų (graik. autokephalos — nepriklausomas, savistovus) bažnyčių — Rusijos, Rumunijos, Graikijos, Serbijos, Georgijos, Bulgarijos, Kipro, čekoslovakijos, Lenkijos, Sinajaus, Makedonijos ir Albanijos. Egzistuojančios kelios autonominės bažnyčios — Kinijoje, Suomijoje, Japonijoje, Kanadoje, Vengrijoje ir Jungtinėse Amerikos Valstybėse, kurios dar nepasiekusios visiškos nepriklausomybės.

Direktorė arba Kartoteka be kt. turi skyrius apie ortodoksų pasaulinį episkopatą, ort. seminarijas, knygynus, jų spaudą, institucijas, bažnyčias Vakarų pasaulyje ir kt. kraštuose, jų kunigų sąrašą, bibliografiją ir kt. Vien ortodoksų bažnyčių sąrašas Vakarų pasaulyje užima 39 puslapius, kitose pasaulio šalyse 5 psl.; jų kunigų alfabėtinis sąrašas užima 30 puslapių.

SKAUTŲ AIDAS, 1968 Lietuvos laisvės kovos metai. Aleksui Matoniui atminti. Specialus numeris.

Skaidant lietuviukų ir lietuvaikių skautų ir skaučių laikraštį ir skaitant apie jų plačią išvystytą ir gyvą veiklą kyla mintis, jei visi lietuviai tėvai laisvajame pasaulyje pasistengtų, kad jų vaikai priklausytų skautams, daug mažiau tereiktų, o gal ir visai nereiktų skųstis, kad mūsų vaikai iševijoje taip nutausta. Nors skautija turi savo aiškius tikslus ir veikimo programą, bet jų pagrindinis šūkis "Dievi, tėvynei ir artimui", kaip galioja Lietuvoje, taip galioja svetur. Oficialiai vadinami Lithuanian scouts — Lietuvos skautai, lietuviai skautai, jie tokie yra ir visa jų veikla yra tokia. Dėlto tikrai nuširdus linkėjimas turėtų būti, kad visi tėvai "be pažiūrų skirtumo" ragintų ir leistų savo vaikus būti skautais ir skautėmis. Suaugę su lietuvių skautų — Lithuanian scouts pasivadinimu, jie ir užaugę jausis lietuviais.

Specialiame numeryje šio sausio 22 dieną Waterburyje mirusiam žymiam skautų veikėjui Aleksui Matoniui pagerbti yra tokie straipsniai: Petro Molio: Alekso Matonio palikimas mums; Petro Jurgėlos: šviesus idealistas skautas ir darbštusis vadas; Ed. Joyce: The Passing of a Gentleman; visa eilė prisiminimų apie vyr. skautininką Matonį ir; perspausdinti iš seniau keli paties Matonio skautiški straipsneliai, ir pagaliau

Kino artistas Laurence Olivier šoka naujai sukamame filme.

Algirdo Gustaičio

raštai ispaniškai

Arg. Liet. Balsas rašo: Rašytojas Algirdas Gustaitis gyvena Kalifornijos Hollywoode. Ten ispanų kalba eina dien-

jo laidojimas, gausiai iliustruotas nuotraukomis kaip ir visas šis numeris.

Skautų Aidas 1969 m. Nr. 1 turi apščiiai informacijų iš skautų veiklos rajonuose, daug nuotraukų — Mūsų Didžioji šeima, skyrelį "Mūsų jauniems" keletą straipsnelių: Ką 1969 metai mums atneš? Skautiško idealų siekiant; Kristijono Donelaičio stalas ir mes, Žemaitijos istorija ir keli kūrybinio rašymo bandymai.

KARYS, 1968 Laisvės Kovos Metai, gruodis Nr. 10. Turinyje: A. Novickio: Kariuomenės atkūrimo auksinis jubiliejus; A. Budreckio: Lietuviškoji ekspansija. IV. Gedimino viešpatavimas; Petro Būtėno Dakšiai-Daukšiai; Etnografinis ir istorinis vaizdas (pabaiga); Toliau Tremties Trimis, šaulė tremtyje, lietuviai kariai Laisvajame pasaulyje ir kt.

KELIAS Į LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS ATSTATYMĄ, Jonas Puzinas, — dokumentuota 96 psl. knyga. Išleido KARYS, 1968 metais.

raštis La Opinion. To dienraščio sekmadieniniuose prieduose pereinamųjų metų pabaigoj tilpo du Algirdo Gustaičio straipsniai — Lituania quiere ser libre (Lietuva nori būti laisva). Pirmame atpasakojama Lietuvos istorija nuo 1831, 1863—1864 metų sukilimų iki šių dienų. Kitame — paduodamos datos apie lietuvių tautos pastangas kultūros, mokslo ir meno keliuose. Suminimi kino artistai lietuviai — Kaz. Garas, Johanna Shimkus, Janina Mathews ir kt. Pirmas straipsnis papuoštas 1920 metų Lietuvos žemėlapiu, kitas — Mindaugo paveikslu, paimtu iš poeto Petro Babicko 1954 metais Rio de Janeiro mieste išleisto kūrinių Lituania.

La Opinion laidoje iš 12.10.68 tilpo atviras laiškas Harry S. Trumanui, kaip vieninteliam tebegyvenančiam Potsdamo konferencijos (įvykusios birž. 17—liepos 2, 1947) didvalstybių šefui, primenant reikalą Lietuvos, Latvijos ir Estijos užtarimo.

P. S. Algirdo Gustaičio minėtasis straipsnis "Lituania quiere ser libre" iš laikraščio La Opinion perspausdintas atskira 8 puslapių brošiūra ir gaunama pas autorių — 1207 N. Detroit St., Hollywood, Calif. 90040.

DAIL. AD. VARNO SARŽŲ PARODA

Kovo 1—21 d. d. Balzeko L. kultūros muziejuje, 4012 Archer ave., atidaroma dailininko prof. Adomo Varno politinių saržų paroda. Kaip mūsų visuomenei žinoma, nepriklausomoje Lietuvoje dail. A. Varno buvo išleistas platus saržų rinkinys "Ant politikos lakty". Tai gražus albumas ir platinaimas turėjo didelį pasisekimą. Be to, dail. Ad. Varnas yra daug paskirų saržų bei karikatūrų sukūręs. Reikia pridurti, kad Varno saržai meniškai ir turi ilgalaikę, net istorinę vertybę.

AUGSBURGE MIRĖ

JONAS ŠILEIKIS

Dail. Mikas Šileikis Chicagoje gavo žinią iš Augsburgio, Vak. Vokietijos, kad tenai 1968 m. gruodžio 31 d. mirė jo pusbrolis Jonas Šileikis, palikdamas žmoną Agotą.

Jonas Šileikis nepriklausomoje Lietuvoje turėjo valdišką tarnybą. Egzilėje buvo blogos valios žmonių įskūstas ir jo neleido vykti į JAV. Buvo teisingas, šviesios asmenybės žmogus.

Ilgamečio BALFO pirmininko, prelato J. B. Končiaus knyga ATSIMINIMAI IŠ BALFO VEIKLOS

404 dideli puslapiai, daug nuotraukų.

Kieti viršeliai \$4.00, minkšti — \$3.00.

Įdomi knyga kiekvienam lietuviui, ypač tremtiniui. Geriausia dovana globėjui, siuntusiam siuntinius į Vokietiją ir kitas tremties vietas. Knygą pasiūsiame adresatui, jei pasiusite čekį arba Money Orderį tokiu adresu:

NAUJIENOS.

1739 So. Halsted Street, Chicago, Illinois 60608

MENO ŽINIOS

Redaguoja MIKAS ŠILEIKIS

DAIL. V. VIZGIRDOS PASKAITA APIE LIETUVOS MENĄ

Praejusį sekmadienį popiet Lietuvos dailės instituto narių parodai tebevykstant Čiurlionio galerijoje, Chicagoje, dail. Viktoras Vizgirda iš Bostono skaitė paskaitą, parodydamas apie 600 skaidrių. Klausytojų buvo pilna salė, nes daug kam rūpėjo išgirsti apie dabartinį Lietuvos meną. Prieš porą metų Vizgirda lankėsi Lietuvoje, kai Vilniuje buvo suruošta jo kūrybos paroda. Paskaita buvo tikrai apie Lietuvos dailininkus, pradėdant A. Žmuidzinavičium ir baigiant jaunosios kartos moderniojo meno atstovais. Prelegentą pristatė dail. A. Valeška, institutininkų organizacijos pirmininkas, trumpai paaiškindamas, jog dail. V. Vizgirda surinkęs nemažą archyvą apie Lietuvoje gyvenančių dailininkų kūrinius bei žinias, kurias šį vakarą perteikėsiąs klausytojams. Jis nesigilina į jų istoriją, rodyd skaidrėmis, kur būsią vienų darbų daugiau, kitų mažiau. Tai nereikia, kad vienus norėtų iškelti, o kitus pažeminti.

Buvo trumpas prologas, kur parodė kaip Žemaitijoje užgavėnių dieną kankėti žmonės vaikščioja. Vilniuje Verbų sekmadienį maldininkus, verbų pardavėjus. Iš paveikslų atrodytų, kad Lietuvoje melstis nėra draudžiama. Vėliau sekė senesniosios menininkų kartos kūrybos nepilna eilė: A. Žmuidzinavičius, J. Vienožinskis. A. Varnas, kurį publika pagerbė ilgu plojimu, P. Kalpokas, Mackevičius, A. Galdikas, Jonas Šileika. Tikrai P. Rimšos nebuvo, kaip žymiausio Lietuvos skulptoriaus, tikrai Aleksandravičius, taip pat skulptorius. Daugiausia skaidrių buvo iš Gudaikio darbų, iš kurio studijos išėjo eilė gerų dailininkų, tapytojų, daugiausia ekspresionistinėje dvasioje bei stiliuje.

Neįmanoma čia nors prabėgom suminėti visų, kurių darbus skaidrėse matėme, tikrai tas charakteringa, kad socialistinis realizmas yra temose, o dailės stiliai pas jaunesniosios kartos dailininkus net abstraktūs. Tačiau mums jokia naujiena. Muziejuose jau seniai buvo rodyta panašūs į Lietuvos modernistų darbus — tapyba, skulptūra, kolažas ir pan. Tai gi ne Vakarų pasaulis "žiūri" arba semiasi meno žinių iš Lietuvos "soc. realizmq," bet juos paveikė modernus vakariečių menas. Iš rodomų skaidrių buvo tokių, kad priminė dada, orfizmo ir net "pop" stilius. Abstraktiniame mene taip pat, anot prelegento, figūrinė ir literatūrinė dailė reikalinga

pavadinimo, nes pvz. dvi, trys kaladės nieko nepavaizduoja. Reikia paaiškinti kas čia yra. Paaiškinimas toks: dvi galvos, trys galvos ir t. t. (Abstraktus menas be turinio, ribojasi tik takti struktūra. Red.).

Apie socialistinį meną, kur pavaizduoja kom. propagandą, tokių skaidrių buvo tik kelios, atrodo, kad menininkai kūrė laisvai, ką nori ir kaip nori. Kaip ten bebūtų, bet atrodo, kad Lietuvos menininkai jaučiasi atsilikę nuo laisvojo pasaulio. Žinoma, modernaus meno kompartija nemėgsta ir tokiam menui parodose nėra vietos. Tai parodo tas faktas, kai Panevėžy atidarant naują teatrą, buvo bandyta suruošti modernaus meno parodą, bet jūry komisija uždraudė. Soc. realizmas reikalauja iš menininkų konkrečių temų ir realistinių formų, bet ne "buržuazinės" modernios kūrybos.

Paskaita su pertrauka užtruko daugiau kaip dvi valandas.

Paskaitai pasibaigus, pirminkaujantis dail. A. Valeška nepaklausė: Gal kas norėtų prelegentą kai ko paklausti, kaip paprastai tokiais atvejais būna. Tikrai "patrivtino" paskaitos bazę, pasakydamas, kad kasame bendrą tunelį, kur visi susitiksime... Žinoma, "tunelis" reiškia pagrindį, bet neaišku, kur ir kada susitiksime?

TRUMPAI IŠ MENO ISTORIJOS

BIZANTIJA — ANKSTYVOJO KRIKŠČIONIŲ MENO LOPSYS

Kai kurie papildymai prie Bizantijos meno

(Tęsinys)

Bizantijos menas reiškia Rytų ir elinų meno susijungimą Romos imperijos sostinėje Rytuose — Konstantinopoly. Bizantijos menas reiškia naujojo meno renesansą ir kartu krikščioniškos dogmos išraišką. Tačiau buvo pasiremta intelektu ir senesnėmis graikų koncepcijomis negu grynomis emocijomis. Šv. Sofijos architektūros paminklas, kuris išliko iki mūsų laikų, apvainikuoja 6-to amžiaus meno vertybes. Jis liudija elinų logiškumą, tvarkingumą ir išmanymą apie meninės architektūros racionalią formą.

532 metais Romos imperatorius Justinianas pasikvietė matematiką Anthemios iš Tralės ir architektą inžinierių Isidorus iš Mileto, kad jie pastatytų šv. Sofijos bažnyčią (tada buvo vadinama Kristaus šventos išminties vardu — Hagia Sophia). Ši bažnyčia dar turėjo

Dail. Anastazijos Tamošaitienės naujausio stiliaus audimų fragmentas

Šv. Trejybės sąvoką. Josios vidus gražesnis negu iš lauko pusės, nes vidaus išpuošimą nepralenkė kitos bažnyčios. Bizantijos menas atidarė duris naujiems kūrybiniam stiliams, kurie ilgus amžius triumfavo Rytuose ir Vidurinėje Europoje iki XI a., kol prasidėjo neohellenistinis sąjūdis, nusitęsęs iki XIII a. Naujasis sąjūdis buvo reakcija prieš užsitęsusių formalizmą, kaip panašiai mūsų laikais reakcija tebevyksta prieš realizmą ir racionalizmą.

Tenka pridurti, kad Bizantijos menas nebuvo labai populiarus, bet aristokratišku puošnumu — didingas stilius, bendradarbiaująs su dogmatine teologija ir su nesikeičiančiu Rytų bažnyčios ritualu. Bizantijos menas yra ekspresionistinis, gilus, pagaunąs žmogaus emocijas.

Bizantijos menas turėjo tris epochas (laikotarpius): proto-bizantinę, ikonoklastinę epochą ir Bizantijos renesansą. Proto-bizantinis laikotarpis prasidėjo apie 320 m., kai Konstantinas perkėlė Romos imperijos sostinę į Konstantinopolį. Ikonoklastinis laikotarpis pasižymėjo dideliu nesutarimu ir ginčais tarp teologų dėl dievybės pavaizdavimo plastiniame mene. Vieni teigė, kad plastiniame mene parodant Dievo veidą didelis nusikaltimas prieš patį Dievą. Bizantijos renesansas, teisingiau, dekadansas, niekad neatgaivino graikų dvasios, jei neskaityti jų legendarijų meno paminklų, — legendų, kurios romantiniam laikotarpy buvo populiaros. Iš renesanso (Bizantijos) architektūros mažai kas pasiliko. Svarbiausia bažnyčia Venecijoje šv. Morkaus bažnyčia, kuri turi elegantišką ir didingą stilių. Vėliau, žinoma, architektūra ėjo savais keliais. Arabai kai ką pasiskolino iš Bizantijos, rusai reformavo bizantinę architektūrą ar jos stilių daugumoje suprastindami cerkvių išvaizdą, tikrai svogūno formos minaretų ar bokštelių skaičiumi imponuoja jų architektūra. Viduramžiuose ir karolingų laikais gimsta romanika, gotika ir pagaliau barokas.

—Dail. Dalia Kolbaitė, studijuojanti Paryžiuje, Kalėdų švenčių proga su grupe studentų buvo išvykusi į Šveicarijos Alpes paslidinėti, bet įvyko nelaimė. Griūdama įlaužė kojos kaulą. Nuvežta į Paryžių, ligoninėje pasveiko. Dabar tęsia studijas.

"MAZIEJI MENAI"

Greta monumentalios architektūros, skulptūros ir tapybos "mažieji menai" buvo ir dabar tebėra aktualūs. Jie yra: keramika, mozaika, stiklas, tekstilė, kaligrafija, heraldika, miniatiūriniai meniški išdarbiai, pvz. kaulo statulaitės, smulkus liaudies menas ir t. t.

"Mažasis" menas nėra toks mažas, kaip pravardžiuojamas. Čia reikalingas žinojimas ir prityrimas specialiai medžiagai ar jos formai realizuoti bei pritaikyti praktiškam naudojimui. Graikų keramika — puodai, vazos turėjo standartinę produkciją ir mokyklą su pilnais meno reikalavimais. Mažieji menai vaidina svarbų vaidmenį praktiškame gyvenime. Medžiaga mažiesiems menams taip pat svarbi, žiūrint į tai, ką menininkas iš tos ar kitos medžiagos tikisi savo meniškai išraiškai kokių nors rezultatų pasiekti. Menininkas yra lyg raktas, kuris gali atidaryti savo kūryba akis, duoti mintį ir grožį tokioj meno šakoj, kuriai yra pasirusęs.

Ankstyvosios krikščionybės laikais ikonografija buvo religinių temų simbolika—Dieviškų idėjų išraiškos bei interpretacijos forma, rišama su gyvenimu ir universaliom meno tradicijom. Esminė žmogaus atvaizdo forma buvo ir tebėra skulptūra, tapyba bei paišyba. Paprastas žmogaus atvaizdas pagaliau iš pagoniško senojo pasaulio pereina krikščioniško pasaulio menan. Atsiranda ne tik šventųjų pavieniai paveikslai ar skulptūros, bet ir ištisi ansambliai, žinoma, ne nuogi, išskyrus Kristų ant kryžiaus. Bizantijos ikonografija bei josios idėja pateko toliau į Vakarų, taip pat nenustodama rytietiško charakterio. Herbai — miestų ar valdomojo luomo — vaidino simbolinį vaidmenį. Italijos šiaurinėje dalyje — Ravenoje, Sienoje, net Venecijoje buvo gausu paaukuotų šventųjų paveikslų, visa bažnyčia žibėdavo auksu (ar jo erzaçais). Viduramžių Vokietijoje, Ispanijoje ir flamuose šventųjų figūrų piešinys tiesiog baisus, tačiau dekoratyvinis paveikslų elementas bando gelbėti situaciją.

Pastaba: Įvairių amžių meno istoriją perbėgau tikrai bendrais bruožais. Toli gražu nėra išsami bei smulki studija. mš.

(Bus daugiau)

(Daugiau meno žinių 7 pusl.)

8 — NAUJIENOS, CHICAGO 8, ILL. — SATURDAY, MARCH 1, 1969